

Nikola Dobrić

saradnik za engleski jezik,
Visoka poslovna škola, Novi Sad.

Mr Mila Mihajlović

predavač,
Visoka poslovna škola, Novi Sad. Primljeno 15.06.2009

LINGVISTIČKA ANALIZA STRUČNIH TERMINA FAKTORING POSLOVANJA

Komparativna lingvistička analiza stručnih termina koji se koriste u faktoring poslovanju, izložena u ovom radu, sprovedena je posmatranjem skupa domaćih i stranih članaka i drugih izvora u kojima je data deskripcija ovog vida poslovne aktivnosti privrednih subjekata. Pregledom petnaest stručnih radova na temu faktoringa objavljenih u Srbiji, jedanaest radova iste tematike inostranih autora publikovanih na engleskom jeziku, kao i najvažnije međunarodne i domaće regulative, identifikovani su najbitniji izrazi i jezički problemi koji se tiču adaptiranja originalnih engleskih termina i opisa u srpski jezik. Najvažniji termini faktoringa detaljno su obrazloženi uporednom analizom. Na osnovu postojeće literature, uzimajući u obzir lingvističke norme, predložen je, najpre ključni, a zatim i prošireni skup termina na srpskom jeziku. Na proširenom skupu termina pokazan je jezički propisan postupak preuzimanja stranih izraza. U radu je takođe ukazano i na znatan broj pojmovnih nedostataka koji treba da budu otklonjeni kako bi se stručna terminologija koja se odnosi na faktoring poslovanje u što je moguće većoj meri prilagodila standardima srpskog jezika.

Ključne reči: faktoring, stručna terminologija, Srbija, Građanski zakonik

1. UVOD

U poslednje vreme na skupovima pravnika i ekonomista u Srbiji bilo je reči o faktoringu kao modernom ugovoru privrednog prava¹. U struč-

¹ Autori se zahvaljuju dr Zdravku Šolaku za savet pri odabiru teme, smernice i pomoć u istraživanju.

nim časopisima i kongresnim zbornicima pojavio se veći broj članaka i referata domaćih autora na temu faktoringa. U nekima od njih je, pored ostalog, isticana i potreba da se pri izradi Građanskog zakonika Srbije u obzir uzme i ovaj vid poslovanja, kao i da se u sklopu novih ugovora privrednog prava pojavi i ugovor o faktoringu². Komisija za izradu Građanskog zakonika stavila je na raspolaganje naučnoj i stručnoj javnosti dokument u kojem je pored ostalog ponuđen i predlog ugovora o faktoringu.³ Svrha takvih dokumenata je da podstaknu širu raspravu s krajnjim ciljem: da se postigne što je moguće kvalitetnije konačno rešenje budućeg dokumenta. Prilog tome je i ovaj osvrt u kojem imamo u vidu faktoring, i budući, eventualni ugovor o faktoringu – posmatran iz posebnog, lingvističkog ugla.

2. METODOLOŠKI PRISTUP

Pisanju ovog osvrta prethodilo je istraživanje koje je uključilo prikupljanje i pregled različitih literaturnih izvora koji obrađuju problematiku faktoringa. Prikupljena i pregledana literatura podeljena je u tri grupe izvora:

a) Prva grupa radova odnosila se na domaće izvore. U nju su uključeni radovi štampani u domaćim časopisima i monografijama. Težnja autora ovog teksta je bila da se pribavi i pregleda što više izvora koje nudi domaća literatura – časopisi, knjige, kongresna saopštenja. Izabrano je petnaest takvih radova⁴ (nastalih u periodu od 1991–2008. godine). Do-

² Šulejić, P. (2008) Franšizing, lizing, faktoring – otvorena pitanja kod regulisanja ovih ugovora u Građanskom zakoniku Srbije, *Pravo i privreda*, god. XLIII, br. 5–8, str. 499–505. Ugovor u faktoringu našao se u porukama treće katedre Kopaoničke škole prirodnog prava, Pravo na imovinu, sekcija Ugovori i odgovornost za štetu, tačka 4, Perović, S. i Orlić, M. (urednici): „Razmotriti potrebu i mogućnost regulisanja novih privrednih ugovora u oblasti autonomnog privrednog prava, kap što su: ugovor o lizingu, franšizingu, faktoringu, kao i eventualno drugih neimenovanih ugovora u ovoj oblasti privrednog prava.” str. 104. Takođe videti poruke sekcije Privredni ugovori, tačka 3, Perović, J. i Meyer, T. (urednici): „Građanski zakonik Srbije treba da reguliše moderne neimenovane ugovore poslovnog prometa kao što su, na primer ugovor o distribuciji, franšizingu, faktoringu, forfeitingu, itd.” *Pravni život*, br. 1–2, 2009, str. 110.

³ Komisija za izradu Građanskog zakonika (2007) *Rad na izradi Građanskog zakonika Srbije*, Izveštaj komisije o otvorenim pitanjima, Beograd, str. 300–307.

⁴ Jovanović, Đ. (1991) Faktoring poslovi i lizing aranžmani u funkciji specifičnih oblika finansiranja preduzeća, *Finansije*, Vol. 46, br. 1–2, str. 48–58; Carić, S. (1992) Faktoring i statusna i svojinska transformacija privrednih subjekata, *Pravni život*, Vol.

maća literatura je pregledana da bi se stekao uvid o tome kako su naši autori interpretirali faktoring – kako su definisali posao i učesnike u nje-mu, kao i njihova prava i obaveze, zatim koja neophodna dokumenta i koje informacije imaju u vidu, te kako izgleda njihova deskripcija izvršenja samog posla, itd. Cilj analize ovih tekstova je bio da se utvrdi u kojoj mери postoje sličnosti, a u kojoj mери (i da li postoje) razlike u korišćenju terminologiji i to prvenstveno s lingvističkog aspekta. Smatramo da je značajno napomenuti da je nakon pregleda literature koju su autori navodili u svojim radovima uočeno da se u člancima uglavnom navodi različita inostrana i domaća literatura⁵, te da su se autori retko (moglo bi se reći zanemarljivo) međusobno citirali⁶.

41, br. 1–2, str. 55–62; Pavićević, B. (1992) *Ugovor o lizingu, ugovor o franšizingu, ugovor o faktoringu, ugovor o forfetingu*, Savremena administracija; Jovanović, Đ. (1993) Faktoring poslovi u funkciji specifičnog oblika finansiranja preduzeća, *Finansije*, Vol. 48, br. 1–2, str. 63–74; Dragašević, M. (2000) Opšti pogled na faktoring posao, *Pravni život*, Vol. 49, br. 11, str. 331–338; Simić, D. (2000) Međunarodni faktoring i izvozni poslovi, *Pravni život*, Vol. 49, br. 10, str. 693–702; Stanisavljević, V. (2001) Faktoring i forfeting, *Računovodstvo*, Vol. 46, br. 7–8, str. 49–68; Kovačević, R. (2004) Faktoring kao instrument finansiranja malih i srednjih preduzeća - globalne tendencije i uloga u novim članicama Evropske unije, *Bankarstvo*, Vol. 33, br. 5–6, str. 3–13; Petrović, P. (2004) Faktoring kao finansijska transakcija ili dugoročni oblik poslovne saradnje, *Računovodstvo* Vol. 49, br. 1–2, str. 57–63; Kerković-Milenković, T. (2005) Da li je Srbiji potreban zakon o faktoringu, *Ekonomске teme*, Vol. 43, br. 1, str. 97–106; Kovačević, R. (2005) Značaj i uloga faktoringa kao instrumenta finansiranja izvoza - iskustva novih članica Evropske unije, *Ekonomski anali*, Vol. 50, br. 165, str. 81–103; Vuković, D. (2005) Faktoring i forfeting – aspekt rizika u finansiranju spoljne trgovine, *Bankarstvo*, Vol. 34, br. 1–4, str. 13–15; Grahovac, B. (2007) Moderni faktoring – pravno-ekonomski aspekti, *Poslovna politika*, Vol. 36, br. 5, str. 33–36; Grahovac, B. (2008) Faktoring poslovi, *Računovodstvo*, Vol. 52, br. 3–4, str. 110–118; Šulejić, P. (2008) Franšizing, lizing, faktoring–otvorena pitanja kod regulisanja ovih ugovora u građanskom zakoniku Srbije, *Pravo i privreda*, Vol. 45, br. 5–8, str. 499–505.

⁵ Tri domaća autora (Grahovac, Kovačević, Simić) navode, pored ostalog, i jedan isti izvor kada je u pitanju inostrana literatura (Salinger, 1991) dva autora (Grahovac, Simić) takođe navode isti inostrani izvor (Bjorn, B. (1995) *Factoring A Comparative Analysis*, DJOF Publishing, Copengahen).

⁶ Dva autora (Petrović, P. i Stanisavljević, V.) citiraju: Carić, S. (1995) Ugovori o franšizingu, lizingu i faktoringu i njihova upotrebljivost u jugoslovenskoj privredi, *Poslovna politika*, Beograd; dva autora (Dragašević, M. i Jovanović, Đ.) citiraju takođe domaćeg autora (Pavićević Op. cit.).

b) Drugu grupu pregledane literature predstavljali su izvorni tekstovi na engleskom jeziku u kojima je dat opis faktoringa kao ekonomskog i pravnog pitanja. Iz ove grupe pregledano je jedanaest radova⁷. Publikacije navedene u ovoj grupi (knjige, članci i monografije na engleskom jeziku) pregledane su sa ciljem da se izvrši analiza i tumačenje korišćene terminologije i definisanih pojmova u originalnom, izvornom obliku.

c) Treća grupa izvora obuhvata literaturu koja se odnosi na zakonsku regulativu ove oblasti, i na engleskom i srpskom jeziku⁸ – u pitanju su zakoni, konvencije, tumačenja zakona, kao i nacrti (predlozi) zakona.

Nakon pregleda i proučavanja navedenih elemenata iz sva tri literaturna izvora, usledila je komparativna analiza originalnih izraza na engleskom jeziku i upotrebljenih termina domaćih autora na srpskom jeziku. Rezultati komparativne analize ogledaju se u oceni postojećeg

⁷ Salinger, F. R. (1991) *Factoring Law and Practice*, Sweet and Maxwell, London; Jostes, M., Nelke, M. (1999) *Using Business Intelligence for Factoring Credit Analysis*, ESIT 99, European Symposium on Intelligent Techniques, Orthodox Academy of Crete, Greece; Klapper, L. (2000) *The Determinants of Global Factoring*, *World factoring handbook 2000*, BCR Publishing, United Kingdom; Brink, U. (2003) *Aspects for a Favorable Legal Environment for Factoring. Factoring Industry as a Key Tool for SME Development in EU Accession Countries*, conference paper, Warsaw; Klapper, L., Vittas, D. (2003) *The Use of Reverse Factoring*, *Policy Research Working Paper 3055. The World Bank*, Washington, DC; Ruddy, N., Mills, S., Davidson, N. (2005) *Salinger on Factoring*, Sweet and Maxwell, London; Internal Revenue Service (2006) *Factoring of Receivables: Audit Technique Guide*, Federal Government, USA; Klapper, L. (2006) *The Role of Reverse Factoring in Supplier Financing of Small and Medium Sized Enterprises*, *Policy Research Working Paper 3593, The World Bank*, Washington, D. C.; Perina, M. (2007) *Factoring in Canada. Canadian Apparel*, str.16; Delia, D. (2008) *Accounting Approaches Regarding the Factoring Business*, *The Annals of the University of Oradea*, Vol III, str.1113–1116; Munteanu, I., Popovicki, N. (2008) *The Development of Factoring Services in Romania. Analyses, Evolution, Position in Europe*, *The Annals of the University of Oradea*, Vol. III, str. 795–802.

⁸ "Diplomatic Conference for the Adoption of International Factoring and International Financial Leasing: Acts and Proceedings" (1991) Vol. I and II, The International Institute For the Unification of Private Law (UNIDROT) Rome; Komisija za izradu Građanskog zakonika (2007) *Rad na izradi Građanskog zakonika Srbije*, Izveštaj komisije o otvorenim pitanjima, Beograd, str. 300-307; International Factors Group and Factors Chain International (2003) *General Rules for International Factoring*, Brussels, Belgium.

stanja kada je reč o stručnoj terminologiji koja se kod nas koristi za poslove faktoringa i predlozima najadekvatnijih termina koji bi u isto vreme zadovoljili lingvističke kriterijume, ali i pravne i privredne aspekte ovog posla.

3. STRUČNI TERMINI FAKTORING POSLA

U pomenutom dokumentu komisije koja priprema tekst Građanskog zakonika Srbije stavljenom na uvid javnosti, kao i u porukama sa stručnih skupova, a i u novijim kongresnim saopštenjima pojedinih autora, do izražaja je došlo jasno opredeljenje da u tekstu budućeg zakonika svoje mesto treba da nađu novi, moderni tipovi poslovne interakcije, predstavljeni s nekoliko novih ugovora koji bi ih regulisali. Jedan od tih novih ugovora bi trebalo da reguliše faktoring poslovanje.

Pri izradi predloga teksta *ugovora o faktoringu* nailazilo se na poteškoće različite vrste. Tu su pre svega problemi vezani za sučeljavanje ideja poniklih u različitim pravnim sistemima. Zatim, tu je i pitanje definisanja samog ugovora, njegovog opsega, kao i vrsta faktoring usluga. Ali ne treba potcenjivati ni teškoće jezičke prirode. Originalne nazive relevantnih termina vezanih za faktoring treba adaptirati iz engleskog jezika u srpski. Pri tom bi trebalo poštovati norme srpskog jezika, uz istovremeno uvažavanje ustaljene domaće ekonomske i pravne terminologije, koja je, kada je faktoring u pitanju, nesumnjivo već dobrim delom nastala i pre inoviranja zakonske regulative novim ugovorom. I, naravno, generacija pravnika koja se sada našla pred zadatkom izrade predloga zakonika, kada je u pitanju njegova jezička korektnost i razumljivost, ona treba da bude bar na visini svojih prethodnika. Proširivanje domaćeg ugovornog prava novim ugovorima treba obaviti tako da se obezbedi jasnoća i razumljivost teksta, imajući u vidu one čijim su potrebama novi ugovori namenjeni, odnosno one koji će se njima koristiti.

Upravo da bi se razrešile pomenute teškoće jezičke prirode potrebna je analiza semantičkih aspekata faktoring poslovanja koja bi, pored analize ključnih pojmova faktoringa, ukazivala i na dodatna lingvistička (a samim tim i pravno–ekonomska) otvorena pitanja.

Samo se na prvi pogled posao transfera i adaptiranja terminologije čini jednostavnijim od transfera i adaptiranja pravnih i ekonomskih aspekata faktoring poslovanja. Praksa, kao što je i uočeno, pokazuje da to nije slučaj. Takvo stanje nije prisutno samo kod preuzimanja izraza iz stra-

nog jezika⁹ – složenost ovog posla i teškoće koje se javljaju u njegovoj jezičkoj deskripciji primećene su čak i u zemljama koje koriste engleski kao maternji jezik, na primer u Kanadi: „Ako pomenete reč *factoring* većina kanadskih privrednika će vam obično reći da je to prodavanje komercijalnih potraživanja preko dužeg vremenskog perioda. Iako je to delimično tačno, postoje zapravo dve vrste faktoringa najčešće upotrebljavane u Kanadi.”¹⁰

3.1 Stručna terminologija faktoring poslovanja na engleskom i na srpskom jeziku: komparativna analiza

Pre nego što bude naveden predlog pogodne terminologije koja bi servisirala sporazume o fakoringu na srpskom jeziku, daje se najpre analiza relevantnih izraza koji postoje na engleskom jeziku. Dati izvorni termini biće zatim upoređeni s izrazima koje su domaći autori koristili u tekstovima na srpskom jeziku, posmatrani kroz prizmu zakonitosti adaptiranja novih termina iz stranog jezika¹¹ i terminološku praksu pravnog diskursa¹², čemu sledi pokušaj njihovog usaglašavanja i sistematiziranja. Pri konstruisanju nove terminologije adaptiranjem stranih izraza u sistem srpskog jezika mora se uzeti u obzir i opravdanost dovođenja novih reči u jedan jezik¹³. Rezultat toga će biti pregled i predlog najrelevantnijih termina vezanih za faktoring poslovanje. Ta-

⁹ Komisija za izradu Građanskog zakonika (2007) Op. cit. str. 304.

¹⁰ *If you mention the word factoring to almost Canadian business executives, they will usually tell you that involves selling your accounts receivable on a continuous basis. While partly true, there are actually two types of factoring predominant in Canada*, (Perna, M. (2007) *Factoring in Canada*. CanadianApparel, Canada, str.16).

¹¹ Na samom početku analize moguće adaptacije važno je razumeti da se svako uvođenje novih izraza i značenja u neki jezik vodi propisanim lingvističkim zakonitostima. Postoje tri osnovna načina adptiranja stranih reči u srpski jezik: **preoblikovanje**, koje podrazumeva proces *transkripcije*, tj. proces adaptacije pisanja govornog oblika preuzete reči (*factor~faktor*), **prevođenje** podrazumeva prenos sadržine preuzete leksičke jedinice primenom sopstvenih jezičkih sredstava (*supplier~snavdevač*), **mešoviti** model se sastoji od kombinacije prethodna dva (*export factor~izvozni faktor*). (Prčić, T. (2005) *Engleski u srpskom* Zmaj, Novi Sad, str. 124).

¹² Pravna enciklopedija (1976) *Savremena administracija*, Beograd.

¹³ Novi termini mogu biti **sasvim neopravdani** kada u nekom jeziku već postoji neka reč koja u potpunosti opisuje dati pojam (*eksport~izvoz*), **neopravdani** ako se isti efekat novog termina može dobiti već postojećim jezičkim sredstvima

kva terminologija bila bi višestruko korisna. Imajući u vidu lingvistički aspekt njen značaj bio bi velik, jer bi ona poštovala preskripciju srpskog jezika. Ona bi doprinela tačnom i nedvosmislenom definisanju subjekata unutar okvira faktoringa, kao i samog posla čime se obezbeđuje jednostavnija pravna regulisanost. A imajući u vidu ekonomsku prirodu faktoringa preciznija terminologija bi takođe bila od koristi jer bi ona dovela do boljeg razumevanja među domaćim ekonomistima i olakšala njihovo uključivanje u poslove koji se oslanjaju na faktoring na međunarodnom planu.

Pošto posao, u svojoj savremenoj formi, potiče iz ekonomske razmene SAD-a i Velike Britanije, pojmovnici stručnih termina ponikli u tim zemljama služe kao osnova za definisanje zakona i ugovora o faktoringu širom sveta, i na nacionalnom i na međunarodnom nivou. Sve veća prisutnost faktoringa¹⁴ je uslovlila pojavu zakonskih regulativa vezanih za faktoring. Danas postoji, u anglo-saksonskoj pravnoj tradiciji¹⁵ i na međunarodnom nivou¹⁶, definisana precizna terminologija faktoringa na engleskom jeziku.

(*all-inclusive~sveuključiv*), **uslovno opravdani** u slučajevima kada novi izrazi nude mogućnost ekonomičnije komunikacije (*PR~odnosi sa javnošću*), **opravdani** kada donose novu nijansu u sistem jezika (*factoring~kreditiranje, zajam*) i **sasvim opravdani** kada unose sasvim nov specijalizovan pojam koji prouzrokuje samu potrebu za novim terminom (*internet, soft-ver*) (Prčić, 2005). Osim da ponudi rešenja za datu terminološku problematiku rad ima svrhu i da ukaže na ozbiljnost problema nesistematičnog i samovoljnog uvođenja novih izraza iz nekog stranog jezika. Nevolja je upravo u stvaranju jedne sekundarne pseudonorme srpskog jezika, odnosno jezika koji više nije ni srpski, nego nešto što naši lingvisti (pošto je većina pruzetih reči iz engleskog jezika koji funkcioniše kao svojevrsni *lingua franca*) nazivaju *anglo-srpskim* (Vasić, V., Prčić, T., Nejgebauer, G. (2001) *Du you speak anglosrpski?*, *Rečnik novijih anglicizama* Zmaj, Novi Sad). Nažalost, pod sve većim uticajem engleskog jezika, stav govornika srpskog jezika (kao i većine u svim zemljama sveta) jeste da čim nešto zvuči *engleski* to je onda bolje, profesionalnije i nadasve *nobles*. Čini se da je takavo stanje, i pored pokušaja da se takav jedan prirodni proces promene jezika ne zaustavi nego uredi i sistematizuje, tu da ostane i ako se stav ljudi (posebno profesionalnog kadra iz svih sfera ljudskog delovanja) ne promeni za dvadesetak godina deca će u školama učiti pomenuti *anglosrpski* umesto srpskog jezika. Većina relevantnih termina vezanih za faktoring poslovanje spadaju pod klasu *uslovno opravdanih* ili *sasvim opravdanih* novih izraza (i u pregledanoj literaturi i u predloženim rešenjima), iako ovom problemu odgovorno pristupiti, jer je, na primer, sam osnovni izraz *faktor*, preuzet iz engleskog jezika, jedan neopravdani anglicizam.

¹⁴ Munteanu, I., Popovicki, N. (2008) Op. cit.

¹⁵ The American Law Institute and the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (2001) Uniform Commercial Code, USA..

¹⁶ "Diplomatic Conference for the Adoption of International Factoring and International Financial Leasing: Acts and Proceedings" (1991) Op. cit.

Ključni termini

Prema osnovnoj strukturi faktoringa, poslovnim odnosima u okviru njega povezana su tri glavna subjekta: *factor*, *supplier* i *customer* ili *debtor*¹⁷.

Factor (eng.) predstavlja: „Kompaniju koja kupuje priznanice za potraživanja od proizvođača ili prodavca a potom preuzima odgovornost za sakupljanje datih dugovanja od kupca”¹⁸. Lice korisnik usluge faktoringa zauzvrat dobija iznos svog novčanog potraživanja unapred i tako povećava svoju likvidnost, pri čemu deo te novčane sume u vidu naknade biva usmereno prema licu koje pruža datu uslugu. Istorijski razvoj faktoringa uslovio je upotrebu engleskog jezika u komunikaciji među subjektima i odabir izraza *factor* i *factoring* za obeležavanje ove vrste posla zbog veze izađu značenja date reči i prirode faktoringa. Etimološki reč *factor* potiče iz latinskog jezika kao *facit–facere* u značenju *raditi* ili *napraviti nešto*. (Reč *factor*, koja u srpski jezik u ovom kontekstu i u obliku *faktor* dolazi zapravo iz engleskog jezika, dok reč faktor u drugim značenjima ima drugačije etimološko poreklo.) U engleskom jeziku se, uz određene jezičke promene, ustalila sa više značenja od kojih je relevantno jedno od prvobitnih iz 15. veka, sada retko i arhaično: „Onaj koji čini u ime drugoga; agent, zamenik ili predstavnik”¹⁹. Ono je u 19. veku dovelo do nove upotrebe i nove nijanse značenja koje je opisivalo jednu rastuću vrstu posla: „Neko ko kupuje i prodaje u ime druge osobe; trgovački agent; zakupac”²⁰, što je i današnje značenje. Zbog pomenute veze između značenja reči *factor*, kao i prirode posla, organizacije koje su obavljale ovakve servise kreditiranja trgovaca nazvane su tim terminom. Pregled domaće terminologije otkriva da je **faktor** i u srpskom jeziku termin oko koga se skoro svi autori slažu i koji upotrebljavaju upravo po ugledu na engleski *factor*, sa potpuno istim značenjem. (Ima autora koji koriste i termine kao

¹⁷ "Diplomatic Conference for the Adoption of International Factoring and International Financial Leasing: Acts and Proceedings" (1991) Op. cit. str.1.

¹⁸ The Concise Oxford Dictionary (1999) 10th Edition. Oxford University Press, UK.

¹⁹ *One who acts for another; an agent, deputy, or representative*, (The Oxford English Dictionary, 1989).

²⁰ *One who buys and sells for another person; a mercantile agent; a commission merchant*, (The Oxford English Dictionary, 1989).

što su *zajmodavac*, *poverilac* ili *factoring organizacija/kuća/firma*). Iako sa jezičkog aspekta reč *faktor* nema značenjski dodirnih tačaka sa engleskim terminom²¹ ovaj lingvistički neprihvatljiv izraz moramo ipak shvatiti kao ustaljen i prepoznatljiv i kao takav preporučljiv u ovom kontekstu.

Supplier (eng.) se kao druga interesna strana ovog posla sa aspekta faktoringa opisuje kao pravno lice koje prenosi svoja finansijska potraživanja na drugo pravno lice koje pruža uslugu faktoringa. Kod domaćih autora se za ekvivalente pronalaze, osim termina *klijent* koji se pojavljuje kod većine, i *ustupilac potraživanja*, *prodavac*, *poverilac*, *komitent*, *isporučilac*, *zajmoprimac* i *vlasnik potraživanja*. Pronaći odgovarajući termin u ovom slučaju, uzimajući u obzir postojeću pravnu terminologiju²² i lingvističke aspekte, nije jednostavno čak i kada se odbace izrazi *prodavac*, *snabdevač* i *isporučilac* koji označavaju previše značenjski uske termine. *Poverilac* je ispravno odbačeno i u samom predlogu *ugovora o faktoringu* jer je „od momenta prenosa potraživanja i faktor *poverilac* u odnosu na dužnika”²³. *Zajmoprimac* se definiše kao „Onaj koji prima zajam, zajmljenik.”²⁴ i nedovoljno precizno opisuje dati subjekt. Pomenuti termin *klijent* stoji za „Osobu koju zastupa odvjetnik; osoba koja se nalazi pod čijom zaštitom, štićenik; pacijent; stalan kupac, mušterija; onaj s kojim u poslovnom odnosu stoji kakva banka, trgovačka ili industrijska organizacija.”²⁵ i „Onaj koji se odaziva svom zaštitniku, štićenik; lice koje se poverilo advokatu da mu ovaj štiti interese; bolesnik, pacijent; mušterija, kupac.”²⁶ *Klijent* slično *poveriocu* ima tu dvoznačnu dimenzi-

²¹ *Pokretačka snaga, uzročnik, činilac; onaj koji o nečemu odlučuje; poslovođa, nadzornik; broj koji se množi sa nekim drugim brojem, činilac*, (Rečnik srpskohrvatskoga književnoga jezika ([1967]1990) Matica srpska i Matica hrvatska, Novi Sad, Zagreb, str. 653); *Činilac, činitelj; nadzornik, delovođa; posrednik između radnika koji rade kod kuće i fabrikana; disponent koji zastupa neki trgovački posao ili upravlja nekom radnjom; (u Rusiji i Engleskoj) trgovački agent, komisionar; činilac; sila koja nešto stvara; okolnost; činjenica; uticajna ličnost; broj kojim se množi*, (Vujaklija, M. (1996/97) *Leksikon stranih reči i izraza*. Prosveta, Beograd, str. 926).

²² Vukičević, B. (2001) *Pravni rečnik – englesko-srpski sa obrascima pravnih akata – 40.000 terminoloških jedinica*. Beograd, Grmeč, Privredni pregled.

²³ Komisija za izradu Građanskog zakonika (2007) Op. cit. str. 302.

²⁴ Rečnik srpskohrvatskoga književnoga jezika. ([1967]1990) Op. cit. str. 723.

²⁵ Rečnik srpskohrvatskoga književnoga jezika ([1967]1990) Op. cit. str.734.

²⁶ Vujaklija, M. (1996/97) Op. cit. str. 415.

ju jer može da, zavisno od situacije, označava i onoga ko prodaje potraživanja i onoga ko duguje ta potraživanja. Ni pojam *komitent* svojom definicijom „Onaj koji komisionaru daje poslovne naloge”²⁷ i „Poslovni prijatelj van mesta kome se poverava da u svom mestu zastupa dotičnu trgovinu.”²⁸ takođe ne uspeva da ispravno prenese značenje engleskog termina. Pošto je primećeno da veći broj autora favorizuje izraz *klijent*, sasvim je moguće da će ga upotrebnja praksa odabrati kao odgovarajući. Ipak, predlog jezički i pravno ispravnog nedvosmislenog izraza bi bio **ustupilac potraživanja**²⁹ (pre nego *vlasnik potraživanja*). Mada je možda previše opisnog karaktera on ipak savršeno prepoznatljivo opisuje dati subjekt i opravdava malu žrtvu jezičke ekonomije.³⁰

Treća strana se na engleskom naziva *debtor* (eng.) ili *customer* (eng.) i odražava stanje u kome se nalazi fizičko ili pravno lice koje kupuje robu uz kraći period za plaćanje ali ne za ličnu, porodičnu ili kućnu upotrebu i ne na otplatu kroz rate, čija dugovanja se prenose sa lica od koga se preuzima roba ili koriste usluge na lice koje je otkupilo data potraživanja. Ovaj termin se ne pojavljuje u mnogo varijacija u domaćim tekstovima: *kupac*, *dužnik* i *korisnik usluga*. Po ugledu na tradicionalnu pravnu terminologiju sličnih trgovinskih odnosa, koja se u ovom slučaju poklapa i sa jezičkom prihvatljivošću, termin **dužnik** je sasvim prihvatljiv.

Sledeći termini na engleskom jeziku odnose se na suštinu faktoring poslovanja (*purchase of receivables*, *assigning receivables* ili *purchase of debts*). U domaćim tekstovima kao nazivi upotrebljavani su *otkup potraživanja*, *prenos potraživanja*, *pribavljanje potraživanja*, *kupovina potraživanja*, *prodaja potraživanja*, i *ustupanje potraživanja*. Iako su svi prikazi prihvatljivi sa stanovišta lingvističke norme, **prenos potraživanja** bi zasigurno bio najbolji opis date transakcije koji tačno odražava ovaj poslovni proces.

²⁷ Rečnik srpskohrvatskoga književnoga jezika ([1967]1990) Op. cit. str. 803.

²⁸ Vujaklija, M. (1996/97) Op. cit. str. 427.

²⁹ Komisija za izradu Građanskog zakonika (2007) Op. cit. str. 303.

³⁰ Urediti sa: *Гражданский кодекс Российской Федерации*, Глава 43. Финансирование под уступку денежного требования, *videti* ilan 824: Статья 824. Договор финансирования под уступку денежного требования. <http://www.gkrf.ru/glava43>.

Još jedan od osnovnih stručnih izraza oko kojeg ne postoji potpuna saglasnost među domaćim autorima jeste i naziv pravnog sporazuma između relevantnih subjekata (*factoring contract* ili *factoring agreement*). Veći broj autora naziva taj pravni dokument *ugovor o faktoringu*, dok neki autori koriste i *factoring ugovor* i *sporazum o faktoringu*. Zbog ustaljene prakse nazivanja svih ugovora upotrebom konstrukcije „ugovor o...” (ugovor o radu, ugovor o koncesiji, i slično) prihvatljivim se može smatrati **ugovor o faktoringu**.

Na kraju, u ključnu problematiku spada i pitanje *factoring poslovanja*, termina koji označava jedan tip poslovne interakcije i *factoring posla*, koji označava jedan individualni čin takve vrste poslovanja. Dok je prvi termin jezički prihvatljiv, *factoring posao* (izraz koji je upotrebljavan od strane većine domaćih autora) nikako ne poštuje pravila formiranja novih izraza u srpskom jeziku (**kredit posao*, **kupovina posao*), pa bi jezički preporučljivo bilo ili *factoringovanje* (kreditiranje, kupovanje) ili *factoring–posao*. Činjenica je da će, kao što je to bio slučaj i sa terminom *faktor*, protivno normi srpskog jezika, praktična (i dosadašnja i buduća) upotreba odabrati izraz *factoring posao* kao odgovarajućí.

Prošireni skup termina

Kada je reč o lingvističkim pitanjima i terminima koji se tiču faktoringa pažnja se ne može ograničiti samo na potrebe budućih zakonskih tekstova koji nužno moraju uvek da ostanu jezgroviti i sažeti. U pitanju je širi skup stručnih termina koji se tiču faktoringa. Imajući u vidu buduću pravnu praksu treba računati s tim da će se pojaviti i komentari zakona koji opisuju i tumače pojedine norme iz teksta samog zakona, zatim tu su budući konflikti i presude kada su u pitanju sporovi povodom ugovora o faktoringu u kojima jedna strana traži zaštitu svojih interesa ako ih druga strana povređuje svojim ponašanjem koje nije u skladu s ugovorom. Kada je ekonomija u pitanju treba voditi računa i o ekonomskom jeziku koji se koristi u analizi samih efekata faktoring poslova i u pregovaranju povodom zaključenja samog posla. Ujednačavanje glavnih termina koje koriste stručnjaci poboljšava i olakšava samo komuniciranje među njima, što se povratno odražava i na efekte samog posla. Tako je i sa faktoringom. A i sa samim srpskim jezikom budući da ter-

mini iz uskog, stručnog okvira polako prodiru i postaju deo jezika širokog kruga korisnika. Posle jednog neugodnog anglicizma *faktor* koji se više ne može potisnuti, stručnjacima ostaje da ulože više napora u pronalaženje jezički prihvatljivijih termina, bar tamo gde je to moguće učiniti.

U nastavku ovog osvrta pozabavićemo se terminima koji nisu intenzivnije korišćeni u tekstovima domaćih autora, a koje smo izdvojili pregledom literature o faktoringu na engleskom jeziku navedene u fusnoti 9. Njih je takođe potrebno ispravno opisati i normirati i pronaći im srpske ekvivalente.

Dok *ključni termini* služe za opisivanje samog pojma i svrhe faktoringa, *prošireni skup termina* koristi se za definisanje različitih oblika ovog posla, kao i različitih pravno–ekonomskih odnosa i uslova koji postoje unutar njega. Srpski ekvivalenti koje ovde navodimo uglavnom su predlog autora ovog članka, sačinjeni s težnjom da se u što većoj meri udovolji opisanim lingvističkim pravilima. Naravno, oni su, kao i sva ostala predložena terminologija u ovom radu, otvoreni daljoj diskusiji:

a) *Factorage* (eng.) – To je novac koji faktor dobija za preuzimanje i isplaćivanje svakog potraživanja koje prihvati preko datog ugovora sa klijentom. Termin koji to pogodno i ispravno opisuje jeste **provizija**.

b) *Debtor transaction volume* (eng.) – U pitanju je maksimalna vrednost potraživanja koja se može prihvatiti prema datom ugovorom o faktoringu za svakog pojedinačnog dužnika ustupioca potraživanja. Predloženi ekvivalent bio bi **dozvoljena vrednost pojedinačnog potraživanja**.

c) *Average term* (eng.) – je izraz kojim se označava uobičajeni vremenski rok (oko 120 dana) u kome potraživanja koja su prenetna na faktora moraju biti isplaćena. U srpskom jeziku moglo bi da se koristi **očekivani rok** (isplate potraživanja).

d) *Prepayment* (eng.) – To je suma koja se plaća ustupiocu potraživanja unapred na ime prenesenih potraživanja datim ugovorom. Odgovarajući termin bi bio **avans**.

e) *Receivable notification form* (eng.) – Ovaj izraz odnosi se na dokument u kojem se navode sva potraživanja koja proistču po osnovu datog ugovora o faktoringu. Kao ispravna adaptacija mogao bi da se preporuči: **potvrda o potraživanju**.

f) *Maximum factoring volume* (eng.) – U pitanju je izraz kojim se označava ukupna vrednost potraživanja koja se mogu dogovoriti u okviru jednog ugovora o faktoringu. Odgovarajući ekvivalent bi bio **dozvoljeni iznos faktoringa**.

g) *Export factor* (eng.) – Tako se na engleskom jeziku naziva faktor čije usluge zahtevaju učestvovanje u izvoznom poslu ustupioca potraživanja bilo direktno ili preko faktora saradnika u zemlji u koju se izvozi. U ovom slučaju ekvivalent je lako naći: **izvozni faktor**.

h) *Import factor* (eng.) – predstavlja faktora koji sakuplja potraživanja od dužnika u svojoj zemlji u ime *faktora saradnika* koji se nalazi u relevantnoj stranoj zemlji. Termin **uvozni faktor** savršeno odgovara.

i) *Correspondent factor* (eng.) – je organizacija koja funkcioniše kao faktor u stranoj zemlji kada je potreban dvofaktorski sporazum³¹. Ona po potrebi saraduje sa izvoznim ili uvoznim faktorom u domaćoj zemlji. Na srpskom jeziku moglo bi da se kaže: **faktor saradnik**.

Primenjenim lingvističkim zakonitostima treba dodati i princip **društvene ustaljenosti** koji podrazumeva da izraz koji je preuzet iz stranog jezika a ne zadovoljava ove zakonitosti ne treba (i ne može) biti menjan ako je postao dovoljno prepoznatljiv u datom društvenom ili profesionalnom okruženju (kao već pomenuti termin *faktor/factoring*).

Prošireni skup terminologije za dalju analizu³²

Kao što je rečeno u uvodu ovog osvrta u njemu smo se ograničili na razmatranje osnovnog skupa stručnih termina koji se tiču faktoring po-

³¹ U pitanju je svaki oblik međunarodnog faktoring poslovanja pri kome je potreban faktor i u zemlji u kojoj se nalazi kompanija i u stranoj zemlji u kojoj se vrši prodaja.

³² Svaka potonja analiza terminologije vezane za faktoring poslovanje trebalo bi da prati opisani postupak jezičko-pravne analize. Svaki od razmatranih srpskih ekvivalentnih pojmova mora biti prvo podvrgnut opisanim lingvističkim zakonitostima, a zatim upoređen sa praktičnim iskustvima i sa postojećom pravnom terminologijom. Kada se dobije zadovoljavajući izraz, da li iz prakse ili skovan sopstvenim uvidom u jezik, od velike je važnosti doslednost u upotrebi izabranog termina.

slovanja. Ne izlazeći iz tako postavljenog okvira rada pomenućemo na kraju još i termine koje smo izdvojili iz tekstova na engleskom jeziku čija adaptacija i pronalaženje ekvivalenata u srpskom jeziku ostaje za neku buduću priliku. Tu su pre svega termini koji se odnose na vrste faktoringa,³³ kao i na međunarodni faktoring.³⁴

Takođe su bitni i ispravno protumačeni i adaptirani odnosi subjekata unutar faktoring poslovanja, u svim svojim distinktivnim značenjima i finesama (kako jezičkim tako i pravnim) koji opisuju:

(a) uslove faktoringa pod kojim je ustupilac potraživanja faktoringom zaštićen od gubitka isplate od strane dužnika³⁵; (b) kakav je oblik obaveštenja prihvatljiv³⁶ (štampani original i kopija, elektronski); (c) kada faktor ima pravo da u slučaju problema sa naplatom traži od ustupioca potraživanja povraćaj dobijenog avansa³⁷; (d) opis prirode i uređenje saradnje bankarskih institucija i faktora³⁸; (e) šta se tačno napla-

³³ *recourse and non-recourse factoring, open factoring, undisclosed factoring, factoring with direct collection or collection by the client, full-service factoring, agency factoring, invoice discounting or confidential factoring, maturity factoring.*

³⁴ *common language, time limits, writing, deviating agreements, numbering system, commission/ remuneration, settlement of disagreements between export factor and import factor, good faith and mutual assistance, validity of assignment, validity of receivables, reassignment of receivables, definition of credit risk, rights of the import factor, transfer of payments, disputes, communication and electronic data interchange, indemnification, refactoring charges, breaches of provisions of these rules.*

³⁵ „[...] the client is protected from losses arising from the inability of a debtor to pay.” (Ruddy, N. , Mills, S., Davidson, N. (2005) *Salinger on Factoring*. Sweet and Maxwell, London, str.18).

³⁶ „[...] submission of original, [...] copy [...] or electronic invoices [...]” (Ruddy, N. , Mills, S., Davidson, N. (2005) Op. cit. str. 17).

³⁷ „[...] the factor has full recourse (the right to have payment guaranteed or the debt repurchased by the client) [...]” (Ruddy, N. , Mills, S., Davidson, N. (2005) Op. cit. str. 18).

³⁸ „[...] cooperation between a credit insurer and the factor [...]” (Ruddy, N. , Mills, S., Davidson, N. (2005) Op. cit. str. 21).

čuje faktoring provizijom³⁹; (f) preciziranje odnosa faktoringa i poreških obaveza⁴⁰; (g) obaveze pri neslaganju i posledice nesporazuma u međunarodnoj faktoring saradnji⁴¹; i slično⁴².

4. ZAKLJUČAK

Uvidom u članke domaćih pravnika i ekonomista objavljenih u poslednjih osamnaest godina došlo se do zaključka da definisanje terminologije vezane za faktoring poslovanje nije dovoljno precizno ni jasno. Stepennjene unifikacije nije zadovoljavajući. Budući da je u pitanju ekonomska aktivnost privrednih subjekata koja u budućem Građanskom zakoniku treba da bude predstavljena odgovarajućim ugovorom o

³⁹ „[...] the discount and fees charged by the factor for: a. discount on accounts receivable; b. administrative fees; c. commission fees; d. interest charges [...]” (Internal Revenue Service (2006) Factoring of Receivables: Audit Technique Guide, Federal Government, USA, str.3).

⁴⁰ „[...] where on the tax return the expenses from the factoring arrangements are deducted and how the factoring arrangements are presented on the taxpayer’s financial statements [...]” (Internal Revenue Service (2006) Op. cit. str. 4).

⁴¹ „[...] the Import Factor is obliged, as regards the law of the Import Factor’s country, to inform the Export Factor of the wording and formalities of the notice of assignment [...]”.

„[...] for good reason the Import Factor shall have the right to reduce or cancel the credit line [...]”.

„[...] if any cash, cheque, draft, note or other instrument in payment of any receivables assigned to the Import Factor is received by the Export Factor or any of his suppliers, the Export Factor must immediately inform the Import Factor of such receipt [...]”.

„[...] upon being notified of a dispute the Import Factor or the Export Factor shall immediately send to the other a dispute notice containing all details and information known to him regarding the receivable and the nature of such dispute [...]” (International Factors Group and Factors Chain International (2008) Op. cit.).

⁴² Sva stručna terminologija predložena za dalju analizu je ostavljena neprevedena i svi navedeni opisi odnosa subjekata unutar faktoring sporazuma su samo kratko objašnjeni, iz razloga što bi tačnije definisanje zahtevao dublju analizu i razvoj potpunije terminologije, što bi se moglo zamisliti kao tema nekih narednih radova. Ovako predstavljena služi prvenstveno da ukaže samo na vrh ledenog brega, prokazujući samo jedan njegov mali deo, dok se najveći još uvek čeka ispod vode nepoznat i neispitan.

faktoringu, sasvim je moguće da se pri izradi predloga tog ugovora mogu, pored ostalog, očekivati i teškoće lingvističke prirode.

Među autorima koji su u Srbiji poslednjih godina pisali o faktoringu saglasnost nije zadovoljavajuća ni oko izbora ključnih termina pomoću kojih se opisuje pojam i svrha faktoringa. Uvidom u literaturu na engleskom jeziku pokazalo se da pored osnovnog skupa ključnih termina ekvivalente u srpskom jeziku treba naći i za prošireni skup termina koji se koriste u definisanju mnogobrojnih vrsta i oblika faktoring poslovanja, kao i u deskripciji različitih pravno-ekonomskih odnosa koji se uspostavljaju između aktera tokom njegovog izvršenja.

Kada su u pitanju stručni termini neophodni za deskripciju i analizu faktoring poslovanja pokazalo se da je zadovoljavajućih rešenja koja su u saglasnosti sa lingvističkim zakonitostima i postojećom pravnom i ekonomskom terminologijom malo u poređenju sa skupom termina koji se koriste u literaturi na engleskom jeziku. Mnogo je otvorenih pitanja, a skup izraza za koje tek treba pronaći odgovarajući ekvivalent u srpskom jeziku je – znatan.

Nikola Dobrić, Novi Sad
Mila Mihajlović, MA, Novi Sad

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF PROFESSIONAL TERMS AND EXPRESSIONS USED IN FACTORING

The comparative analysis of professional terms and expressions used in factoring, presented in this paper, was conducted by investigating a large number of domestic and foreign articles and other sources which provide a description of this type of business interaction. By investigating fifteen scientific papers about factoring published in Serbia, eleven papers published in English, as well as the most important domestic and international legal documents relating to factoring, the most important expressions were identified and extracted alongside the most pressing lan-

guage problems that arise regarding the introduction of new foreign words into Serbian. The most relevant words of factoring were first explained and analyzed using a comparative method of deduction. Based on the existing text, having in mind all relevant linguistic rules, first a group of key terms in Serbian was introduced, followed by a group of extended terms. The group of extended terms was used to demonstrate the linguistic procedure of the proper way to introduce foreign expressions into Serbian. The paper also points out the lack of certain gaps in relevant terminology which needs to be remedied in order to adjust all of the referential terms regarding factoring into the system and standards of Serbian.

Key words: *factoring, professional terms and expressions, Serbia, Civil Law*